

Саме у сфері людського розуму має бути досягнуто гармонійної взаємодії між людиною та природою, екологічної рівноваги, підтримання якої і слід розглядати не як благодійність, а як порятунк, відродження та розширення відтворення природного та чистого довкілля життя людини, збереження цінностей – повітря, фауни та флори, води, озонового шару, Світового Океану, нормального радіаційного фону, економічного та політичного благополуччя суспільства, соціальної та правової захищеності громадян, миру на землі. Значить, екологія для людини – це, перш за все, звернення до себе, вироблення імунних сил, екологічно спрямованої свідомості та поведінки. Реальність тут полягає у формуванні екологічної культури у майбутніх спеціалістів усіх галузей економіки України.

Діалектика розвитку екологічної культури розкривається насамперед у взаємодії людини з природою, що дозволяє розширити розуміння культури на основі методологічного підходу до розрізнення розуміння природи як стихійної системи. Природні явища та процеси розглядаються тут як природні передумови суспільного виробництва, у разі, коли вони входять у саме виробництво, втрачаючи свою стихійність. Природа виступає не просто довкіллям, екологічною нішою для людини. Вона є сферою предметно-перетворюючої діяльності, її матеріального виробництва, «царством природної необхідності».

Отже, нерозривна єдність людини і природи передбачає ставлення до неї – «неорганічного тіла» людини – як до свого власного організму. По відношенню до природи, культура є обробіток, культивування, обробіток ґрунту, а стосовно людини – виховання, формування почуттів та думок. Саме у суспільстві природа є життєвим елементом людської діяльності. Людина сприймає об'єктивний світ, що знаходиться поза її органами почуттів, тією мірою, якою він входить у сферу культурної творчості, осягаючи гармонію, порядок у природі, «вбудовуючи у собі».

Список використаних джерел:

1. Викиди забруднюючих речовин і парникових газів у атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення. URL://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/ns/vzap/arch_vzrap_u.htm.
2. Викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря від пересувних джерел забруднення по регіонах. URL://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/ns/vzrpgz_reg_2019.html.
3. Киселёв Н. Н. Мироззрение и экология. Київ, 1990. С. 99.
4. Макаренко А. С. Книга для батьків. Київ. 1973. 336 с.
5. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. Вибрані твори : в 5-ти т. Т.5. К.: Рад. шк., 1977. 263 с.
6. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. Вибрані педагогічні твори : В 2-х т. Київ : Радянська школа, 1983. Т. 1. С. 192–463.

ЛУЗАН Петро

д-р. пед. наук, професор, головний науковий співробітник,

Інститут професійної освіти НАПН України,

Київ, Україна

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВУ КОЛЕДЖАХ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Стаття присвячена актуальній проблемі оцінювання компетентнісних досягнень студентів коледжів. Наведено принципи, педагогічні умови, схарактеризовано етапи методики оцінювання якості підготовки фахових молодших бакалаврів.

Ключові слова: педагогічне оцінювання, якість підготовки фахівців, результати навчання, принципи, методика.

ASSESSMENT OF THE QUALITY OF SPECIALIST TRAINING IN COLLEGES: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECT

Abstract. The article is devoted to the actual problem of assessing the competence achievements of college students. The principles, pedagogical conditions are presented, the stages of the methodology for evaluating the quality of training of professional junior bachelors are characterized.

Key words: pedagogical assessment, quality of specialist training, learning outcomes, principles, methodology.

Адекватне функціонування будь-якої педагогічної системи, зокрема і системи підготовки фахівців у коледжі, неможливе без зворотного зв'язку, без встановлення ефективності освітнього процесу, оцінювання результатів компетентісно-орієнтованого навчання. Водночас педагогічною наукою поки-що не напрацьовано докладних теорій і валідних методик, які дозволяють надійно оцінити рівень опанування студентами професійними вміннями, навичками, іншими складними компетентностями, визначеними освітніми стандартами результатами навчання. З огляду на це, постала необхідність у розробленні надійної, системної, і разом з тим доступної у практичному застосуванні методики оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах. Про це свідчать результати аналізу публікацій І. Булах, Ж. Таланової, А. Каленського, О. Кошука, Г. Красильникової, О. Тітової, Г. Цехмістрової та ін.

Натомість усталена роками система контролю результатів навчання здобувачів фахової передвищої освіти, заснована на застарілих принципах і методах, не може забезпечити достовірне, надійне оцінювання якості їх професійної підготовки. Причини цього негативного явища зумовлюються складністю методологічних (розуміння педагогічною громадськістю сутності якості підготовки фахівців), дидактичних (якими принципами, правилами, умовами варто керуватися при оцінюванні якості підготовки техніків, менеджерів), методичних (які методи, технології, засоби слід використовувати для вимірювання рівня якості професійної підготовки здобувачів фахової передвищої освіти) проблем. Їх розв'язанню присвячені праці вітчизняних науковців: методологічні засади забезпечення і моніторингу якості освіти – В. Кремень, В. Луговий, Н. Ничкало, Ж. Таланова, О. Слюсаренко, А. Ставицький, В. Ткаченко, Є. Хриков); теоретичні основи оцінювання якості професійної освіти обґрунтовували О. Локшина, О. Ляшенко, С. Бабінець, В. Бобрицька, С. Кретович, І. Булах, Л. Гриневич; методичні основи моніторингу та оцінювання якості підготовки фахівців висвітлювали Я. Болюбаш, Е. Гуцало, Н. Ваніна, П. Лузан, І. Мося, М. Мруга, Т. Пащенко, Г. Терещук, Л. Юрченко, Л. Ярошук та інші.

Разом з тим, не дивлячись на чисельність наукових досліджень, маємо констатувати, що наукова робота з розроблення та обґрунтування докладної, зручної у практичному використанні методики оцінювання якості підготовки фахівців, зокрема у закладах фахової передвищої освіти, хоча й активізувалася нещодавно, але поки-що не дала бажаних результатів.

Мета дослідження: на основі аналізу сутнісних характеристик педагогічного оцінювання, особливостей компетентісного підходу в фаховій передвищій освіті визначити принципи, обґрунтувати педагогічні умови та розробити методику оцінювання якості професійної підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти.

Основним критерієм ефективності професійної підготовки фахівців у коледжах є *якість освіти* – відповідність умов освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам освіти (фахової передвищої, вищої), професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, яка забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти. У термінах нової компетентісної парадигми освітні результати – це задекларована в освітніх стандартах сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що мають бути опановані особою у процесі навчання за певною освітньою програмою, і які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти.

Відмітимо, що *еталонні результати навчання* – це програмні результати навчання, задекларовані в певній освітній програмі. У свою чергу, комплекс знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих студентом у перебігу опанування певної освітньо-професійної програми є актуальними, освітніми результатами. Відтак, в основі процедури оцінювання – зіставлення демонстрованих студентами знань, умінь, навичок, інших компетентностей (актуальний стан об'єкта), з еталонними (очікуваними, унормованими) результатами та встановлення об'єктивного рівня якості підготовки фахівців.

Переважно, в науковій літературі сутність процесу педагогічного оцінювання учені пов'язують з систематичним збиранням та інтерпретацією даних, продукуванням на їх основі суджень для організації певних дій щодо поліпшення системи. При цьому найчастіше виокремлюється інформаційна (збір відомостей про студента, студентську групу, спеціальність тощо), інтерпретуюча (встановлення ступеня сформованості знань, умінь, окремих якостей особистості, рівня згуртованості студентського колективу, стану інженерно-технічної освіти та ін.) та коригуюча (внесення певних змін в освітній процес, оптимізація методів, форм, технологій навчання і виховання, надання методичної допомоги суб'єктам педагогічної взаємодії тощо) функції оцінювання результатів навчання студентів.

Варто погодитися з рекомендаціями учених, що педагогічне оцінювання може застосовуватися для різних цілей: для визначення навчальних досягнень студентів; для встановлення ефективності методів і форм організації навчання; для визначення ефективності діяльності закладу освіти; для визначення результативності обґрунтованого способу навчання, дидактичної технології та ін. У нашому випадку, будемо орієнтуватися на оцінювання «з метою розвитку, покращення та вдосконалення (for improvement)» результатів компетентнісних досягнень студентів – їх професійної підготовки. При цьому принципами оцінювання якості підготовки фахівців визначено такі положення:

- об'єктивність оцінювання компетентнісних досягнень студентів;
- системність і систематичність оцінювання результатів навчання майбутніх фахових молодших бакалаврів;
- чітке визначення очікуваних результатів навчання;
- єдності вимог щодо оцінювання компетентнісних досягнень студентів;
- позитивний підхід в оцінюванні результатів навчання студентів;
- індивідуальний підхід під час оцінювання результатів навчальних досягнень студентів;
- багатовимірність оцінювання результатів навчання студентів;
- адекватність інструментів вимірювання та оцінювання освітніх результатів;
- дотримання балансу суб'єктів оцінювання.

Природно, об'єктивність висновків залежить і від забезпечення певних педагогічних умов оцінювання якості професійної підготовки фахівців, до яких відносимо такі обставини:

- цілеспрямоване застосування валідних, надійних, точних методів об'єктивного оцінювання навчальних досягнень студентів;
- застосування декількох інструментів оцінювання (учені називають від 2 до 4) якості підготовки фахівців (тестування, спостереження, проєкт, практичне завдання, обговорення, презентація, інтерв'ю, рольові ігри та ін.), кожен з яких є найбільш адекватним для оцінки відповідного об'єкта, що діагностується (складника професійної компетентності – професійних знань, умінь, навичок, ставлень, особистісних якостей тощо);
- інструменти оцінювання якості підготовки фахівців мають бути релевантними об'єктам оцінки і особливостям студентів;
- продукування висновків про якість підготовки фахівців здійснюється на основі триангуляційного методу підвищення надійності – урахування інформації з різних джерел, включаючи самооцінки студентів та взаємооцінки одногрупників;
- завчасне ознайомлення студентів з критеріями оцінювання якості їх професійної підготовки.

З урахуванням визначених принципів та педагогічних умов розроблено методiku оцінювання якості професійної підготовки фахівців у коледжах як логічну структуру, що ієрархічно поєднує такі етапи:

1. Аналіз Державного класифікатора професій ДК 003:2010, професійного стандарту (чи кваліфікаційної характеристики фахівця, професіограми), освітнього стандарту, освітньо-професійної програми;

2. Встановлення еталонних (програмних) результатів навчання як нормативних вимог підготовки фахівців;

3. Визначення переліку знань, умінь, які мають бути об'єктами оцінювання на певному етапі діагностики якості підготовки фахівців у коледжі;

4. Виділення структурних компонентів професійних умінь як об'єктів оцінювання якості підготовки фахівців;

5. Понятійно-змістовий аналіз компонентів професійного уміння та виділення домінантних навчальних елементів;

6. Визначення дій (операцій), виконання яких свідчить про опанування студентом відповідного компонента професійного уміння;

7. Розроблення діагностичного інструментарію щодо оцінювання рівнів опанування студентами компонентами професійного уміння;

8. Проведення процедури оцінювання рівнів сформованості компонентів професійного уміння у студентів досліджуваної спеціальності;

9. Висновки про якість підготовки фахівців на певному етапі опанування студентами освітньо-професійної програми.

За результатами перевірки компетентнісних досягнень студентів робиться висновок про відповідність підготовленості студентів (зокрема, випускників коледжу) нормативним вимогам.

Запропонована методика оцінювання якості професійної підготовки фахівців у коледжах пройшла апробацію впродовж 2020–2022 рр. на базі Ржищівського фахового коледжу будівництва та економіки, ВП НУБіП України «Немішаївський агротехнічний коледж», ВСП «Фаховий коледж інформаційних технологій та землевпорядкування Національного авіаційного університету» тощо. За допомогою методики розроблено тести, контрольні завдання для оцінювання навчальних досягнень студентів як у перебігу опанування освітньо-професійної програми, так і для підсумкової атестації, що позитивно вплинуло на якість професійної підготовки фахівців.

Висновки. Розроблена методика оцінювання якості професійної підготовки фахівців у коледжах дає можливість визначити реальний рівень відповідності підготовленості студентів встановленим нормативним вимогам на всіх етапах опанування освітньо-професійної програми. Запропонований метод оцінювання компетентностей (освітніх результатів) на основі дидактичного диференціювання професійних дій надає можливість зацікавленим суб'єктам освітнього процесу вже не інтуїтивно, а цілеспрямовано, на науковій основі розробити діагностичний інструментарій, провести діагностичні процедури й отримати об'єктивні, надійні результати перевірки компетентнісних досягнень студентів. Перспективи подальших наукових розвідок пов'язуємо з розробкою методичної системи оцінювання результатів компетентнісно орієнтованого навчання майбутніх фахових молодших бакалаврів.